

Ո՛հ ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ ՔԱՐԻՆՔ , ո՛հ .
որ այնչափ փառաւոր ու տիւր յիշա-
տակաց հետ՝ աս սրտատոչոր ու ազգա-
սէր երգողին նշխարքն ալ կ'ամփոփէք
ձեր ցրտիկ ծոցը , արդեօք յետ վեցհա-
րիւր կամաւելի տարիներու լսելով հոս
կից անոր լուծ քնարին ձայները՝ պիտի
արձրկէք այն կենդանատիպ մոխիրնե-
րէն դուրս կայծ մը՝ որ ձեր ազգին մե-
ռելատիպ կենդանութիւնը վառէ բոր-
բորէ անմահացրնէ : Ո՛վ մոռացեալ ու
անարգեալ հայաստանի քարին , արդեօք
ձեր վառվռուուն աստղերուն տակ կը
չնչէն անանկ կուրծքեր , որ գան ու
արթնցնեն ձեր խուլ ու խորին արձա-
գանգները՝ կանչելով իրենց նմաննե-
րուն , “ Արդիք գերութեան , մի մոռա-
նայք մի մոռանայք զհայրենին աշխարհ ,
զհայաստան քարինսն , ” : Կամ գոնէ
պիտի զգան կարգացող ու լող սրտերն
այս երգոյս կերպ ու կերպ փափուկ ձայ-
ները , այն հայաստան քարերը , այն
Սեծ Տրդատ արքայն , այն Հնգետա-
տան բիւր հայաստանեայց ժողովը , որ
մէկ շարժմամբ մկրտուելու կը նետուին
շրջանապտոյտ Լփրատէսին ծոցը , այն
Օռարձացեալ Յիսուսը՝ ի նորածին
եղբարսն , այն իմ Գրիգորիսը և դե-
ռաբոյս եղբարքը , այն Լյսպէս կոչե-
ցար ո՛վ հայաստանը . և այն սրտագին
մաղթանքները՝ որոնցմով կը լռէ երգը ,
և մեզի անլռելի սրտով դէպ ի երկինք
գոչել կուտայ : Հասան արդեօք ո՛վ
հայաստան այն տարիները , որ այդ քա-
րերէդ քու փլած տաճարիդ կանգնիլը
պիտի տեսնենք . չէ նէ մենք ալ զքեզ
կանչելով կանչելով՝ վերջապէս վրանիս
ուրիշ բան պիտի չգտնենք բայց եթէ
քենէ թաւալեցուցած անտաշ քարինք ,
ու տրտմագին շնչով երթալով պիտի
կանչենք , “ Ո՛ր քո յիշատակ կամ գո-
հութիւն , ո՛վ ժողովուրդդ խիստ , ” :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ ՀԱՅՈՑ

Ա .

Զեռնագիր Սիւնարայ Ղօշի :

ՇԱՏ հեղ հայաստանի աւերակաց
և ազգային յիշատակարանաց վրայ փա-
փաքներ և խօսքեր ըրեր ենք , որ աւե-
լի շարժին ազգասէր հոգիք և այն յի-
շատակարանները քննեն , ճանչնան և
ճանցընեն . յիրաւի զանազան ճամբորդ-
ութիւններու հատուածներ , և զա-
նազան ձեռագրաց վրայ տեղեկութիւն-
ներ տրուեցան քանի մը օրագիրներէ ,
բայց դեռ չերեցան այն հայոց Յիշա-
տակարանները , այսինքն հայոց հնու-
թեանց պատկերները և տեղեկութիւն-
ները՝ որոնց համար ազգասիրութեամբ
վառուած մերազգի հնագէտ մը 1846
տարւոյն Բաղմալիպին վերջի թերթին
մէջ աշխոյժ հատուած մը գրեց , և
կերպ մը ցրցուց աս հնութիւնները
դուրս հանելու : Արսպասէինք որ հա-
ճութեան ձայն մը լսուի և գործա-
դրութեան պտուղը երևնայ . թերևս
շատերը գոված ալ ըլլան խորհուրդը և
խօսքերը , բայց մէկ տեղաց նշան մը
չերեցաւ՝ կամ առանձին կամ աս օրա-
գրիս միջոցով հրատարակել տալու մէկ
հայկական յիշատակ մը , որ ոչ միայն
խօսքով այլ և պատկերքով տեսնէր մեր
ազգը , և սիրտը արծարծէր իր նախ-
նեաց փառացր վրայ , ուսկից շատ օգուտ
կրնար քաղել : Արեմն մեզի կ'իյնայ
եղեր աս բանիս առջի օրինակը տալ , և
ազգերնուս աս զուարճութիւնն ալ
պատճառել , յուսարով որ զանազան ան-
ձինք ալ , որոնց քով կը գտնուին հայկա-
կան յիշատակներ , եթէ դրամ եթէ
կնիք , եթէ հին ձեռնագիրք կամ կոն-
դակ և եթէ այլ հնութիւն , մեր հրա-
տարակած քանի մը պատկերները տես-
նելով՝ յորդորուին իրենց ունեցածն ալ
հրատարակել , ու թէ մեզի , թէ ազ-
գին և թէ իրենց մէկ մեծ հաճոյք մը
և պատիւ մը ընեն :

Հրատարակեւաց մէկ տեսակն ալ

ըլլալով մեր հին երևելի մարդկանց ձեռնագիրը, աս անգամ կը ներկայացընենք Սխիթար Վօշին ձեռնագրին նմանագրութիւնը, որուն վրայ խօսեցանք օրագրիս անցած թուոյն մէջ:

Եւ տախտակիս իրեք տեսակ գրերէն՝ միջինն է գրքին հասարակ գիրը. առջինն է մեծ ընծայականը. վերջինն է այն մէկ տող զարմանալի շուտագիրը, որ հոն յիշատակեր ենք, և կը կարդացուի, Յաղափառ Դաքսաբանաց Բոնոյ: Վրերուն ձեւին նմանութիւնը ճիշդ է, միայն յայտնի է որ գոյնը հոս աւելի սև է՝ քան բնագրին մէջ. նմանահասն վիճակագրողն ալ է Վ. Սահան՝ Վետի՝ Ուաֆայէլեան վարժարանին յառաջագէտ աշակերտներէն մէկը:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՏՈՒԱԾ Թ.

Երբեք՝ Լեւոյ:

Եւ ճարտարութեան երրորդ գործիքը, որ երկու համառօտ գլուխ կը բաժնենք. նախ երկրի վրայ ընդհանուր տեղեկութիւն մը կուտանք, ետքը կը խօսինք մեծ ու պզտի կալուածներու վրայ: — Երկիրը աշխատանքի ու ընչից հետ միանալով կը բաժնի իր ծոցէն եղն ու մեղրը, որոնցմով բոլոր աշխարհք կը կշտանայ: Եւ մէն երկրի բնութիւնը մէկ չէ. մէկը շատ մէկը քիչ բարեբեր է, մէկուն օդը ցուրտ մէկաւիւնը տաք է, մէկը ջրաբեր մէկաւր անջրգի է, և այլն: Եւ բնական տարբերութեանց պատճառաւն է որ զանազան երկիրներուն գինը նոյն չըլլար, թէպէտ և մեծութիւննին նոյն ըլլայ. երկրորդ՝ իւրաքանչիւր երկիր իրեն պտղաբերութեանը համեմատ աշխատանք ու ծախք կը պահանջէ: Հարկաւ մեծ քաղքի կամ բանուկ ճամբու

1 La terre.

մը վրայ եղած երկիրը չկրնար նոյնչափ քիչ ստակ ընել, ինչ որ կ'ընէ անմարդաշատ ու չբանուկ տեղ մը եղած նոյն մեծութեամբ երկիրը: Հարկաւ չկրնար ըլլալ որ մէկին տեղ 30, 40, 50, 60 տուող երկիրը՝ մէկին 5, 10, 20 տուող երկրին գինը ունենայ. վասն զի թէ որ 20 տուող երկրէն ուզենաս 40, 50 հանել, անոր համեմատ աշխատանք ու ինչք պիտի թափես վրան: — Տեսեալնք ու երկրագործք մշակելի երկիրներուն ընդարձակութեանը ու անոնց ուրիշ հանգամանքներուն նայելով՝ զանազան անուններ դրած են անոնց. և կ'ըսուին Գոյթ երկրի՝, Կաբալային սոսոցոթ՝, Դեծ կալուած՝, Բոյր կալուած՝. մշակութեան կերպն ալ երկուքի բաժնած են, Դեծ հալուածի՝, Բոյր հալուածի՝: — Եւ մեծ ու փոքր կալուածը մեծ ու փոքր մշակութեան հետ պէտք չէ շփոթել. չափաւոր կամ պզտի կալուածի մը վրայ ալ կրնայ մեծ մշակութիւն ըլլալ իրեն ընդարձակութեանը համեմատ: Ինչհետեւ Երբոր մեծ կալուածի մը վրայ հարկաւոր եղածին չափ աշխատանք ու ծախք չըլլար, փոքր մշակութիւն կը կոչուի անիկայ. ինչպէս Խալանտան մեծ կալուած ու փոքր մշակութիւն է. որ կրնար շատ աւելի կտոր բաժնուիլ, ու ըլլալ փոքր կալուած և մեծ մշակութիւն: Թէպէտ և աս ալ իրաւ է որ սովորաբար մեծ մշակութիւնը մեծ կալուածի վրայ կ'ըլլայ:

Ինչուան որ իւրաքանչիւր երկրի վրայ ընդարձակութեանը և արգաւանդութեանը համեմատ աշխատանք ու ինչք չգործածես, երկիր մը ինքիրմէն չկրնար պտղաբեր ըլլալ: Ինչ է պատճառը որ Վաղղիոյ պէս տէրութեան մը մէջ դեռ անբաւ երկիր կայ անբեր աւայի. ինչու Խալիոյ պէս գեղեցիկ երկրի մը տակ անապատէն քիչ տարբերութիւն ունեցող դաշտեր ու ձորեր կը տեսնէ ճամբորդը: Եւ ինչ կը զարմանաս ասոնց վրայ. միտքդ բեր

- 1 Fonds de terre.
- 2 Propriété foncière.
- 3 Grande propriété.

- 4 Petite propriété.
- 5 Grande culture.
- 6 Petite culture.